

RAPPORT 2021:02

Förebilderna

En studie av Kriminalvårdens biträdande övervakare

Unik granskning av samhällsarbetarna som ska förebygga återfall i brott.

Sammanfattning

De närmaste åren ska Kriminalvården kraftigt bygga ut systemet med biträdande övervakare, tidigare lekmanövervakare. Målsättningen är att 60 procent av alla som döms till skyddstillsyn ska ha en biträdande övervakare år 2023, i dag är andelen 13-14 procent.

Den biträdande övervakaren är en privatperson som ska fungera som ett stöd och en förebild, och minska risken för återfall i brott. Övervakaren ska också kontrollera att klienten sköter sig, och rapportera misskötsamhet till frivården. Det är ett billigt system, ersättningen är 13 kronor per dag.

Klienterna består av en brokig skara individer, många med stora sociala problem. Missbruksproblematik och psykisk ohälsa är vanligt förekommande, liksom avsaknad av arbete och bostad. Vissa umgås bara i kriminella kretsar.

Det saknas forskning om hur brottspreventivt verksamt systemet med biträdande övervakare är. Sekretess förhindrar därtill extern insyn, vilket ställer höga krav på Kriminalvårdens interna kontroll av verksamheten.

Acta Publica har granskat 15 420 personer som har varit biträdande övervakare under det senaste decenniet och deras 43 314 klienter. Granskningen visar att systemet kan ifrågasättas, både när det gäller tillsättning och fortlöpande kontroll av övervakarna.

Ett 100-tal biträdande övervakare är knutna till organiserad brottslighet. Minst 20 övervakare är kopplade till vit makt-miljö, radikal islamism och vänsterextrema rörelser. 130 är någon gång straffade för brott som tydligt bryter mot Kriminalvårdens principer att övervakaren inte ska utöva våld, tvång eller hot.

Totalt har mer än var femte övervakare som varit verksam under det senaste decenniet ställts till svars för brott i domstol. Minst 17 övervakare har dömts för brott tillsammans med sin klient. Ungefär 200 biträdande övervakare har blivit straffade för narkotikabrott efter datumet de har tillsatts. 99 klienter bor på samma adress som sin nuvarande eller tidigare biträdande övervakare, vid en koll i mars 2021.

Om Acta Publica

Acta Publica är Sveriges ledande researchföretag. Bolaget utför research, kartläggningar, bakgrundsrapporter och analyser utifrån unik information. I Acta Publicas databaser finns upp till 20 års data från fler än 600 myndigheter.

Individer utan förekomst i registerutdrag kan användas för att företräda bolag eller för att infiltrera verksamheter. På Acta Publica kartlägger några av landets mest prisbelönta researchers fortlöpande företag, organisationer och individer med kopplingar till organiserad brottslighet och våldsbejakande extremism, ideologiskt eller religiöst motiverad. Affärer med, eller anställningar av, individer med sådana kopplingar kan medföra oönskad risk för verksamheten.

Vårt vanligaste uppdrag avser bakgrundskontroller av företag och individer. Våra databaser, uppkopplingar till publika tjänster och omfattande researchkompetens säkerställer hög kvalitet.

En professionell bakgrunds kontroll av företag och individer minskar risk för konsekvenser i form av framtida stölder, bedrägerier, korrup tion eller annan brottslighet som till exempel penningtvätt. För att inte nämna den skada som ett varumärke kan lida när det kopplas till brottslighet eller våldsbejakande ideologier.

Inledning

Att brottslighet är dåligt och dyrt för vårt samhälle kan de flesta skriva under på. Kriminalitet kostar pengar, och skapar rädsla och otrygghet. Den kriminalpolitiska debatten har sällan varit så intensiv, och alla är eniga om att brottsligheten ska bekämpas – även om åsikterna går isär om vilka verktyg som ska användas för detta.

I det brottsförebyggande arbetet är Kriminalvården en central aktör, som både har som uppdrag att verkställa straff och minska återfall i brott. Det senare är ingen enkel uppgift. Statistiken om återfallsförbrytare är en deprimerande läsning, mer än var tredje dömd återfaller i brott inom tre år.¹ När det kommer till fängelsedömda är det närmare två av tre som återfaller. Regeringens och riksdagens uttalade mål är att återfallen måste minska.

¹ <https://www.bra.se/statistik/kriminalstatistik/aterfall-i-brott.htm>

Tanken är att tiden inom kriminalvården ska innebära en positiv förändring, klienterna ska ha en bättre chans till ett lagligt liv efter att ett straff har verkställts. För att underlätta möjligheten att återanpassa sig till samhället avtjänas många straff ute i samhället, inom frivården. Här finns merparten av de som döms till kriminalvård, ungefär 11 000 klienter.

Klienterna inom frivården är en komplex skara individer och många har stora sociala problem. Missbruksproblematik och psykisk ohälsa är vanligt förekommande. Det händer att personerna saknar både arbete och bostad. En del umgås bara med andra kriminella.

För att förhindra dessa klienters återfall i brott använder sig frivården bland annat av biträdande övervakare. Det innebär att en privatperson ska övervaka den som är dömd till skyddstillsyn, och fungera som en förebild och modell för en icke-kriminell livsstil.

Hur systemet fungerar i praktiken vet ingen riktigt. Någon omfattande forskning kring biträdande övervakare har inte gjorts. Anställda inom Kriminalvården skyddas också av sekretess, vilket i princip omöjliggör allmänhetens insyn och externa granskningar.

Vad som däremot kan slås fast är att den biträdande övervakaren anses vara en viktig komponent i Kriminalvårdens omfattande utvecklingsarbete. Målet är att 60 procent av alla frivårdens klienter ska ha en biträdande övervakare till 2023. Det kan jämföras med dagens siffra, där ungefär 13 procent av klienterna på en nationell nivå har en biträdande övervakare.²

Och även om man inte vet i vilken grad systemet med biträdande övervakare är brottsförebyggande, så vet man att det är billigt. Övervakaren, som förutsätts stå till klientens förfogande även på obekvämt arbetstid, ersätts med ungefär 13 kronor per dag.

Uppdraget som biträdande övervakare

Den biträdande övervakaren är en del av en lång tradition inom Kriminalvården att använda sig av lekmän. Idén grundar sig i ett demokratiperspektiv, att det finns ett värde i att medborgare har insyn, erfarenhet och delaktighet i rättsväsendets funktion.

Övervakaren representerar också den vanliga människan, bortom myndighetskontakten, och ska hjälpa den dömda i en prosocial

² <https://www.kriminalvarden.se/globalassets/publikationer/ekonomi/kriminalvardens-arsredovisning-2020.pdf>

riktning³. Medan den mångårigt utbildade frivårdshandläggaren arbetar behandlande med klienten, kan klienten och övervakaren istället fika. Övervakaren kan också hjälpa klienten in i en fritidsverksamhet eller stötta upp vid kontakt med myndigheter.

Förutom att vara en stöttande förebild har övervakaren även en kontrollerande funktion, genom en skyldighet att informera ansvarig handläggare om klienten rör sig i fel riktning. Eventuella kriminella återfall måste också rapporteras till frivården.

Uppdraget biträdande övervakare hette från början lekmanövervakare, men bytte formellt namn 2019. Den nya titeln ska tydliggöra distinktionen mellan frivårdshandläggare och biträdande övervakare. Övervakaren fungerar som en god förebild för klienten, men fattar inga beslut och kan inte medge lättnader vid föreskrifter, vilket frivårdsinspektören kan⁴.

Tillsättningsprocessen

Vem som är lämplig som biträdande övervakare bestämmer frivården. Det behövs inte någon särskild utbildning, och yrke eller bakgrund spelar heller ingen roll. Alla kan ansöka om att bli biträdande övervakare – en före detta missbrukare, en tidigare kriminell eller en person helt utan tidigare erfarenhet av brottsliga gärningar. Frivården strävar efter att de biträdande övervakarna ska spegla samhällets mångfald. Pensionärer, studenter, företrädare för näringslivet, personer med funktionsvariation, föreningsföreträdare, ja, den biträdande övervakaren ska återfinnas överallt i samhället. Genomsnittsåldern är 50+ och ungefär två tredjedelar är män.

Frivården utför personutredningar och handlägger alla som har dömts till frivård för att hitta en övervakare som ska passa till det specifika fallet. Antingen väljs övervakaren från Kriminalvårdens register över biträdande övervakare som kontinuerligt tar uppdrag, eller så kan klienten själv önska en biträdande övervakare. Ibland framkommer det redan i personutredningen att en referens kan tänka sig att ställa upp om det blir en fällande dom.⁵

Det går alltså att få en biträdande övervakare som man sedan tidigare känner och har kontakt med. Men nära anhöriga eller någon som klienten står i beroendeställning till bör inte förordnas, anger Kriminalvården.

³ Prosocial är en term inom psykologin som innebär ett beteende som gynnar människor eller samhället som helhet. Källa: Psykologiguiden.se

<https://www.psykologiguiden.se/psykologilexikon/?Lookup=prosocial>

⁴ <https://rfs.se/lekmanovervakare-bli-bitradande-overvakare/>

⁵ <https://rfs.se/frivilliguppdragen/bitradande-overvakare/att-bli-bitradande-overvakare/>

Om en tilltänkt biträdande övervakare inte sedan tidigare har haft ett uppdrag görs en utredning hos frivården om lämpligheten. Personen kallas in på intervjuer med frivårdshandläggaren för bedömning. Där ska det säkerställas att personen delar en demokratisk värdegrund, inte utövar våld, tvång eller hot, eller på annat sätt kränker enskildas grundläggande fri- och rättigheter.

Personen kontrolleras också i misstanke- och belastningsregistret och för anmärkningar hos Kronofogden. Har personen tidigare varit dömd och suttit i fängelse ska det ha gått tre år efter frigivningsdagen, alternativt tre år efter övervakningens upphörande om personen har dömts till skyddstillsyn. Personen ska också lämna referenser som kan intyga lämpligheten.

Om den biträdande övervakaren redan finns i Kriminalvårdens register görs däremot inga regelbundna kontroller. Att kolla upp en redan förordnad övervakare i belastningsregistret får bara göras vid misstanke om att uppdraget inte sköts.

Den nya övervakaren ska delta i en grundutbildning, och under övervakningsperioden finns både vidareutbildning och handledning att tillgå. Övervakaren kan också få stöd av RFS, Riksförbundet frivilliga samhällsarbetare, som samarbetar med Kriminalvården kring biträdande övervakare⁶.

Vid frivården finns en frivårdshandläggare som tillsammans med klient och biträdande övervakare sätter upp konkreta mål upp för deras kontakt. De tre parterna ska träffas med jämna mellanrum för att följa klientens utveckling. Frivårdsinspektören är den som har det slutgiltiga ansvaret för relationen mellan övervakaren och klienten.

Syfte

Rapportens syfte är att undersöka hur Kriminalvårdens urvalsmetoder säkerställer lämplighet i val av biträdande övervakare och om rekryteringsprocessen utförs i enlighet med myndighetens egna regler.

⁶ <https://rfs.se/medlemsservice/stod-i-frivilliguppdraget/>

Metod

Acta Publica har kartlagt 15 420 biträdande övervakare och 43 413 klienter. Arbetet har komplicerats något av att anställda inom Kriminalvården skyddas av sekretess. Möjliga hotbilder anses väga tyngre än möjligheten för allmänhet att få insyn genom att till exempel begära ut en förteckning med personnummer på samtliga biträdande övervakare. Sekretessen utesluter och omöjliggör i princip externa granskningar av denna typ, vilket i sig tydliggör vikten av att Kriminalvårdens interna verksamhetsrevision fungerar tillfredsställande.

Individerna har granskats i Acta Publicas databaser. Tonvikt har lagts vid förekomst i domar, stämningsansökningar och förundersökningar samt förekomst i ärenden som relaterar till betalningsproblematik. Nära relationer har granskats i körningar i folkbokföringsregistret.

Acta Publicas underrättelsearbete relaterat till våldsbejakande extremistorganisationer och organiserad brottslighet har använts för att kontrollera såväl övervakare som klienter. Bilden över högerextrema kopplingar har kunnat fördjupas genom tillgång till Stiftelsen Expos arkiv, för vilket Acta Publica är exklusiv återförsäljare.

För bakgrundsinformation har Acta Publica intervjuat personal vid Kriminalvårdens huvudkontor. Fakta om den biträdande övervakaren och de krav som ställs på rollen bygger på intervjumaterial, samt tillgänglig information på Kriminalvårdens och Riksförbundet frivilliga samhällsarbeters, RFS, hemsidor.

Utredning

Acta Publica har i följande avsnitt sammanställt Kriminalvårdens uppgifter och egna kriterier för rekrytering av biträdande övervakare. Under dessa rubriker sammanfattar vi utredningens rön om faktiska förhållanden. Till varje avsnitt har ett urval av exempel, case, använts för att konkret och fördjupande tydliggöra rönen.

Kriminalvårdens uppdrag: Förhindra återfall i brott

Förebilden, övervakaren på vänstra bilden, skall visa klienten, bilden till höger, fördelarna med ett laglydigt liv. Båda är medlemmar i samma mc-klubb närstående Hells Angels.

En av Kriminalvårdens främsta uppgifter, och ett av övervakarens främsta syften, är att motarbeta återfall i brottslighet. För personer som i övrigt har en kriminell umgängeskrets kan den biträdande övervakaren stå för ett alternativ till den kriminella livsstilen och visa vinsterna i att leva ett liv på lagens sida. Det är i princip omöjligt om övervakaren själv är ansluten till organiserad brottslighet.

Organiserad brottslighet är och har länge varit en viktig kriminalpolitisk fråga. Sedan 2009 samverkar tolv svenska myndigheter med underrättelser och operativa insatser mot kriminella individer och nätverk i en satsning mot den organiserade brottsligheten. En av dessa myndigheter är Kriminalvården⁷.

⁷

https://www.bra.se/download/18.3c6dfe1e15691e1603e1b5ca/1471871016717/2016_12_Kriminella_natverk_och_grupperingar.pdf

Det är därför anmärkningsvärt att Acta Publica kan konstatera ett 100-tal kopplingar mellan biträdande övervakare och kriminella gäng, organiserad brottslighet och mc-miljön. I urvalet finns övervakare med kopplingar till Hells Angels och Red Devils, Bandidos, No Surrender, Kronogårdsnätverket, Bredängsnätverket och Insane MC.

Hells Angels

Hells Angels definieras av svensk polis som ett kriminellt nätverk och uppfyller EU:s kriterier för organiserad brottslighet. Mc-klubben finns i flera delar av landet. Många medlemmar förekommer i en rad kriminella sammanhang rörande bland annat utpressning, narkotikahandel och beskyddarverksamhet.

I Hells Angels finns flera övervakare, som bland annat har deltagit på fester med klubben, drivit företag i klubbens färger eller har varit medlemmar i klubbar med lojalitet till Hells Angels.

Case: Tillhörde samma mc-klubb

I juni 2020 tillsätts en man i 40-årsåldern att övervaka en yngre klient. Både övervakaren och klienten är medlemmar i Granit MC, en Hells Angels-lojal klubb i Göteborg. Övervakaren har också en bakgrund inom vitmakt-miljön.

Case: Festar med Hells Angels

En kvinna i övre 40-åren har regelbundet deltagit på fester hos Hells Angels och är gift med en medlem i den Hells Angels-lojala klubben Fubar MC. Festandet med klubben pågick redan 2012 då hon utsågs till biträdande övervakare till en yngre man. Samma år deltog kvinnan på minst en fest i Hells Angels lokal i Göteborg.

Bredängsnätverket

Bredängsnätverket finns i södra Stockholm. Nätverket omnämns ofta i samband med gängkrigen i Stockholm, och har haft en våldsam konflikt mot Östberganätverket som har resulterat i flera mord och mordförsök.

Case: Klienten i samma nätverk

Ett exempel från Bredängsnätverket är en gängmedlem i övre 20-åren. Han förordnas som biträdande övervakare 2017, till en yngre klient. Även klienten ingår i samma nätverk och är dömd vid flera tillfällen. 2012 dömdes klienten för att ha hotat ett vittne som skulle vittna mot den som senare blev hans övervakare.

Bandidos

Kriminalvården utsåg ”presidenten” i Bandidos närstående Sons of Cain till övervakare för en provmedlem i samma klubb.

Bandidos betraktas som en kriminell motorcykelklubb. Majoriteten av dess medlemmar är kriminellt belastade och ofta inblandade i brutala våldsdåd. I Sverige finns både Bandidos och andra mc-klubbar som inte är upptagna i organisationen, men är lojala med densamma.

Acta Publica kan påvisa att flera övervakare är medlemmar i Bandidos. De har varit på fester i Bandidos lokaler, tjänstgjort som vakter på sådana fester och en har varit folkbokförd på samma adress som en ledande medlem.

Case: Presidenten blev övervakare åt provmedlem

En man utses som övervakare 2019. Samma år är han ”president” i mc-klubben Sons of Cain, som är närstående till Bandidos. Övervakaren är dömd vid minst ett tillfälle. Hans klient är en 27-årig prospect, alltså provmedlem, i samma klubb.

Case: Klienten rekryterades till Bandidos

Insane MC är en mc-klubb lojal med Bandidos. Här hittar vi en man, dömd vid flera tillfällen, som också har en bakgrund inom vitmaktmiljön. Han har haft en central roll i Insane MC och parallellt varit biträdande övervakare åt

tre personer. En av dessa har efter sin villkorliga frigivning blivit medlem i en annan Bandidosklubb.

En av medlemmarna i en mc-klubb knuten till Bandidos utsågs till övervakare för en klient, som sedan också blev medlem i Bandidos.

Kronogårdsnätverket

Kronogårdsnätverket är ett kriminellt nätverk i Trollhättan. Medlemmar i nätverket åtalades för inblandning i en rad grova brott, bland annat mordförsök, efter att polisen fått tillgång till uppgifter från den krypterade tjänsten Encrochat.

Case: Sprintsäljare övervakade gängkompis

En övervakare i 30-årsåldern ingår i Kronogårdsnätverket. 2010 åtalades han för att ha sålt starksprit till två barn och för att därefter ha hotat att döda barnen om de skulle anmäla händelsen till polisen. Han har även åtalats för både grovt narkotikabrott och vapenbrott. 2016 tillsätts alkoholförsäljaren som övervakare till en annan medlem i samma nätverk. Senare, i december 2020, häktas klienten misstänkt för bland annat medhjälp till försök till mord och grovt vapenbrott, men under våren 2021 åtalas han endast för anstiftan av grov skadegörelse. Ungefär samtidigt åtalas han även i ett annat mål, för narkotikabrott, brott mot vapenlagen och penningtvättsbrott. I det målet har den biträdande övervakarens bror, som också ingår i Kronogårdsnätverket, tidigare varit misstänkt för brott.

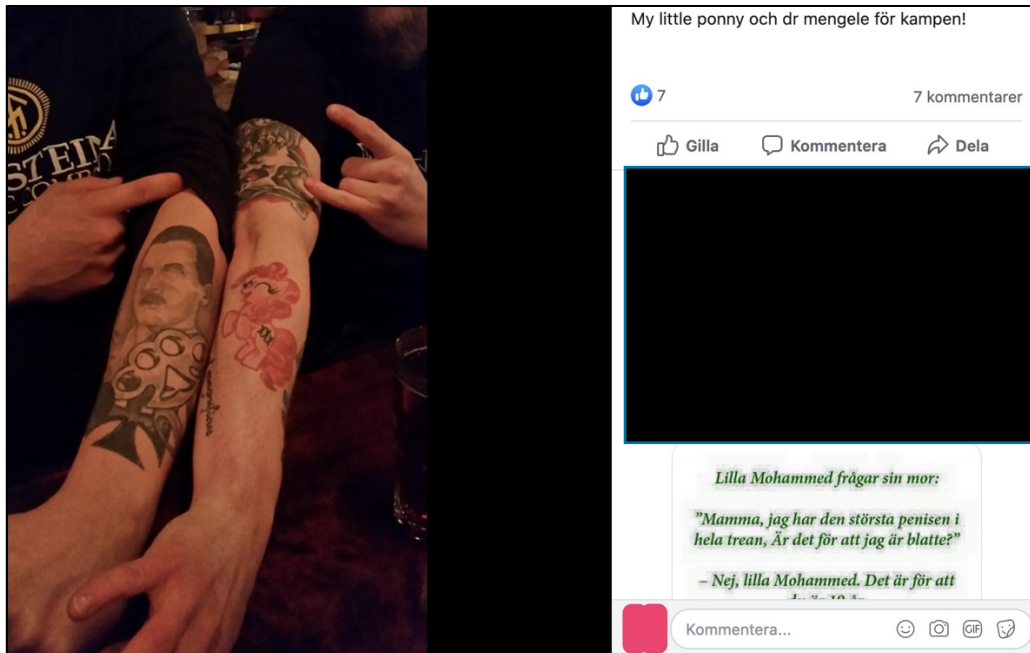
No Surrender

No Surrender är en internationell mc-klubb med säte i Nederländerna. I Sverige är klubben i dag närmast uttraderad efter en blodig konflikt med flera mord på ledande medlemmar, bland annat i Norrköping och Örebro.

Case: Övervakare i No Surrender fick klient i annat nätverk

En 46-årig man döms 2007 för bankrån och får fyra års fängelse. Tio år senare tillsätts han som övervakare, och har under en treårsperiod inte mindre än fem klienter. Samtidigt är mannen medlem i No Surrender. En av hans klienter ingår i ett annat kriminellt nätverk i Nacka-Fisksätra.

Kriminalvårdens krav: Demokratiska värderingar

På sociala medier visar en övervakare stolt en tatuering med Doktor Mengele, chefsläkare vid koncentrationslägret Auschwitz och en av andra världskrigets mest eftersökta krigsförbrytare. Övervakarens klient var en annan aktivist i vitmakt-miljön.

Övervakaren ska vara en slags samhällsföreträdare som ska bidra till att den dömda tar ett steg in i samhället. Därför är en viktig grundpelare vid tillsättningen av den biträdande övervakaren att den ska värna om demokrati och alla människors lika värde.

Våldsbejakande extremism ses som ett av de främsta hoten mot Sveriges säkerhet. Säkerhetspolisen pekar ut tre våldsbejakande extremistmiljöer som särskilda hot mot demokratin, den högerextremistiska, den vänsterextremistiska och den islamistiska miljön. Grupperingarna ägnar sig bland annat åt hot och våld i systematisk form, och åt att hindra andra individer från att utöva sina demokratiska rättigheter.⁸

Acta Publica kan konstatera att Kriminalvården har rekryterat biträdande övervakare som kan knytas till samtliga ovan nämnda extremistgrupper. Totalt rör det sig om 20 övervakare.

⁸

<https://www.sakerhetspolisen.se/download/18.4ffee9b31787cb4eddc6/1617105074749/arsbok-2020.pdf>

Extremhöger

Det finns ett flertal ideologiska influenser inom vit makt-miljön, men generellt uttrycks ett motstånd mot invandring och ett mångkulturellt samhälle. Medlemmarna strävar efter ett etniskt homogent samhälle och vurmar för kärnfamiljen⁹.

Säkerhetspolisen ser ett långsiktigt hot mot demokratin där aktörer inom vit makt-miljön utför brott mot politiker, minoritetsgrupper och andra samhällsföreträdare¹⁰.

Case: Nazist ska lära annan nazist demokratiska värderingar

Ett fall gäller en man i 50-årsåldern som har flera domar och ett fängelsestraff på nacken. Han är inte bara dömd flera gånger för grov olovlig körning, han är också en mångårig aktivist inom vitmaktmiljön.

Sex månader efter att han döms 2016 utses han till biträdande övervakare. Även klienten har en bakgrund inom vitmaktmiljön.

Case: Övervakaren som stöttar skolbarnsmördare

Ett annat exempel är en man i 35-årsåldern som är aktivist inom vitmaktmiljön och som blir biträdande övervakare 2016. Även han är sedan tidigare dömd vid flera tillfällen och har avtjänat fängelsestraff.

Strax innan han förordnas som biträdande övervakare gillar han en statusuppdatering på Facebook till stöd för mördaren Anton Lundin-Pettersson som utförde skolattacken i Trollhättan, ett hatbrott med rasistiska motiv. Övervakarens klient rör sig också i vitmaktmiljön.

⁹

https://www.bra.se/download/18.cba82f7130f475a2f180002415/1371914720927/2009_15_valdsam_politisk_extremism.pdf

¹⁰ <https://www.sakerhetspolisen.se/ovrigt/pressrum/aktuellt/aktuellt/2019-08-22-utveckling-av-den-valdsbejakande-hogerextremismen.html>

På sociala medier sprider en övervakare frekvent våldsbejakande högerextremism. Siffran 14 står i den nazistiska symbolvärlden för "de fjorton orden" av morddömd nazisten David Lane; "Vi måste säkra existensen för vårt folk och en framtid för våra vita barn".

Islamism

Den våldsbejakande islamistiska miljön i Sverige är del av en transnationell rörelse. Den politiska kärnan är islam, och rörelsen använder sig av våld för att uppnå sina religiöst motiverade målsättningar. Dessa kan till exempel handla om konservativa och patriarkala normer, och avståndstagande från sekulära, västerländska och liberala värderingar¹¹.

Säkerhetspolisen bedömer hotet från den våldsbejakande islamistiska miljön som det största hotet utifrån ett attentatsperspektiv¹².

Case: Anställda på Vetenskapsskolan

Inom den extrema islamistiska miljön finns en man i 30-årsåldern, dömd vid flera tillfällen, som i polisrapporter har beskrivits som islamist och salafist¹³. Han har under många år haft en central roll inom den islamistiska miljön.

Parallellt med sitt engagemang för radikal islamism utses han till biträdande övervakare 2015, åt en klient som senare börjar jobba på den hårt kritiserade och numera nedlagda Vetenskapsskolan.

Vetenskapsskolan var frekvent omskriven under 2019 då den tydligt kunde knytas till islamistisk extremism. Den tidigare ägaren har beskrivits som "en magnet för terrorister"¹⁴ och enligt ett beslut från Skolinspektionen har Säkerhetspolisen sett en risk att eleverna utsätts för "radikalisering och rekrytering till miljöer som accepterar våld eller grov brottslighet som metod för politisk förändring"¹⁵.

Även en annan anställd på Vetenskapsskolan har utsetts till biträdande övervakare. Det rör sig om en person strax över 20 år som blir övervakare åt en klient som beskrivs som central inom den islamistiska miljön. Även klienten har varit aktiv inom Vetenskapsskolan.

¹¹ <https://www.cve.se/om-cve/aktuellt/arkiv/nyhetsarkiv/2020-08-31-rapport-om-den-valdsbejakande-islamistiska-miljon.html>

¹² <https://www.sakerhetspolisen.se/ovrigt/pressrum/aktuellt/aktuellt/2019-03-14-langsigtigt-hot-mot-demokratin.html>

¹³ Salafism är en övergripande social och religiös rörelse inom sunniislam, där anhängarna strävar efter en återgång till en form av islam som uppfattas ha existerat under de tidigaste generationerna av muslimer. Salafismen kan delas in i olika riktningar och majoriteten av salafister förkastar våldsamma metoder. De salafister som vanligtvis förknippas med våld är salafi-jihadister, som globalt symboliseras av till exempel IS/Daesh och al-Quida. Källa: Center mot våldsbejakande extremism, 2020.

¹⁴ <https://www.gp.se/nyheter/gp-granskar/skolinspektionen-st%C3%A4nger-vetenskapsskolan-1.21352805>

¹⁵ <https://www.expressen.se/gt/vetenskapsskolan-stangs/>

Vänsterextremism

En övervakare i arresten misstänkt för våldsamt upplopp. Han döms senare till fängelse efter händelsen, där även hans klient deltog och gjorde sig skyldig till dråpförsök. Bild ur polisens förundersökning.

Den vänsterextrema miljön kallas ofta den autonoma. Här drömmer man om ett klasslöst samhälle med ett antiauktoritärt styre, och det stora problemet med samhället är det kapitalistiska systemet. Extremisterna har för avsikt att störa den allmänna ordningen, och dess attacker riktar sig ofta mot förtroendevalda och tjänstemän¹⁶.

Case. Mångårig militant vänsterövervakare

En man i 30-årsåldern är en mångårig aktivist inom militant vänster. Han får rollen som övervakare 2012. Även klienten ingår i den militanta vänsterrörelsen. Under övervakningsperioden åtalas klienten och övervakaren tillsammans för delaktighet i ett bråk mellan nazister och militant vänster.

Övervakaren frias, men klienten döms till fängelse för försök till dråp efter en annan sammandrabbning. Senare hamnar även övervakaren i fängelse, efter att bland annat ha deltagit i ett våldsamt upplopp vid samma tillfälle som klienten gjorde sig skyldig till dråpförsöket.

¹⁶

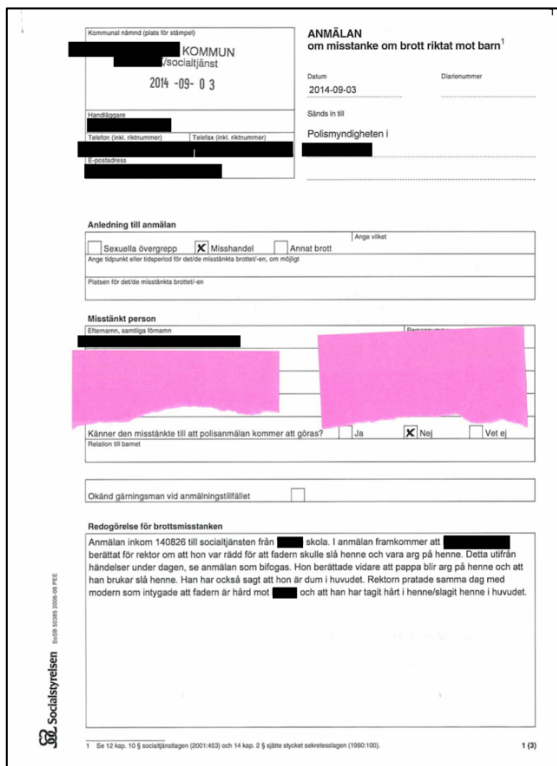
https://www.bra.se/download/18.cba82f7130f475a2f180002415/1371914720927/2009_15_valdsam_politisk_extremism.pdf

Kriminalvårdens krav: Hot, våld eller tvång får inte förekomma

Kriminalvården ska så långt som möjligt säkerställa att de personer som bedöms vara lämpliga för uppdraget som biträdande övervakare delar den demokratiska värdegrunden.

Vid intervjuer för att tillsätta nya övervakare ska frivårdsinspektören fastställa att personen inte utövar våld, tvång eller hot, eller på annat sätt kränker den enskildes grundläggande fri- och rättigheter. Övervakaren ska inte diskriminera eller bryta mot principen om alla människors lika värde, och inte heller rättfärdiga eller uppmana till sådana ageranden.

Acta Publica har registrerat att ungefär 130 av övervakarna är straffade för brott som tydligt bryter mot principen att övervakaren inte ska utöva våld, tvång eller hot. Brotsrubriceringarna spänner från misshandel, människorov, hemfridsbrott och djurplågeri, till sexuella ofredanden, kvinnofridskränkning och våldtäkt mot barn. Brotten har skett både innan, efter och under tiden övervakaren har haft sin tjänst hos Kriminalvården.

Kommunal nämnd (gratis för stämpe)

KOMMUN
Socialtjänst
2014-09-03

ANMÄLAN
om misstanke om brott riktat mot barn¹

Datum: 2014-09-03
Diarienummer: _____

Sänds in till: Polismyndigheten i _____

Anledning till anmälan

Sexuella övergrepp Misshandel Annat brott

Ange tidpunkt eller tidsperiod för detta misstänkta brott(er), om möjligt

Platsen för detta misstänkta brott(er)

Misstänkt person

Känner den misstänkte till att polisanmälan kommer att göras? Ja Nej Vet ej

Relation till barnet

Okänd gåringstämman vid anmälningsföreläggandet

Redogörelse för brottsmisstanken

Anmälan inkom 140825 till socialtjänsten från _____ skola. I anmälan framkommer att _____ berättat för rektor om att hon var rädd för att fadern skulle slå henne och vara arg på henne. Detta utifrån händelser under dagen, se anmälan som bifogas. Hon berättade vidare att pappa blir arg på henne och att han brukar slå henne. Han har också sagt att hon är dum i huvudet. Rektor pratade samma dag med modern som intygade att fadern är hård mot _____ och att han har tagit hårt i henne/slagit henne i huvudet.

1 Se 12 kap. 10 § socialtjänstlagen (2001:452) och 14 kap. 2 § sjätte stycket sekretesslagen (1980:105)

1 (3)

Socialtjänsten fick sammanlagt 14 orosanmälningar om våld i familjen. Efter att rektorn på dotterns skola gjort en orosanmälan polisanmälde socialtjänsten den våldsamma pappan, som medan utredningar pågick utsågs till biträdande övervakare. Bild: polisens förundersökning.

Case: Åtalades tillsammans för barnvåldtäkt – en fick övervaka den andre

Två barndomsvänner i fyrtioårsåldern står 2013 åtalade för våldtäkt mot barn. Målsägande har varit familjehemsplacerad hos Familjehemspappan.

En kväll är familjehemsdottern tillsammans med Familjehemspappan hemma hos dennes barndomsvän. De dricker öl och tittar på en fotbollsmatch på tv. Kvällen slutar med att de två männen förgriper sig på flickan.

Familjehemspappan döms i tingsrätten för våldtäkt mot barn, inkluderande ett stort antal sexuella övergrepp mot familjehemsdottern som har skett vid andra tillfällen. Han får ett treårigt fängelsestraff. Barndomsvännen frias då han hävdar att han inte kände till att målsägande var under 18 år.

2015 kommer Familjehemspappan ut ur fängelset och ställs under övervakning. Kriminalvården utser barndomsvännen till Familjehemspappans övervakare.

Case: Barnmisshandlare lämplig som övervakare

En pappa har sedan flera år varit föremål för utredningar hos socialtjänsten. Myndigheten har mottagit 14 orosanmälningar avseende misstänkt våld inom familjen. Pappan uppges vid flera tillfällen ha slagit sina barn, framförallt den ena flickan, och dessutom ha uttalat sig nedsättande. Dotterns rektor har skickat in en orosanmälan till socialtjänsten efter att dottern berättat om slagen, kränkningarna och att hon varit rädd för att gå hem från skolan.

Trots att pappan sedan 2010 har varit inkopplad i flera utredningar hos socialtjänsten, blir han övervakare för Kriminalvården 2013. Året efter döms han till 9 månaders fängelse, för ofredande, grov fridskränkning och misshandel mot barnen i familjen. I en dom från förvaltningsrätten samma år går att läsa att mamman flera gånger har försökt lämna sin make. I domen beslutas att barnen ska beredas vård med stöd av LVU, lag med särskilda bestämmelser om vård av unga.

Kriminalvårdens krav: Ostraffad de senaste tre åren

Med 45 tidigare avsnitt i belastningsregistret dömdes en man till fängelse 2017 för bland annat knarkbrott och bilstöld i ett åtal som summerades till 24 åtalpunkter. Redan två år senare utsågs han till biträdande övervakare. Bild från förundersökningen, en av de bilar som mannen kunde knytas till.

Övervakaren kan vara vem som helst – yrke och bakgrund spelar ingen roll. Det finns alltså övervakare som har ett kriminellt förflutet och det kan i vissa lägen vara en fördel. Klienten kan känna större förtroende för den som förstår hur det känns att vara dömd.

Men det förutsätter att övervakaren har lagt av med sin kriminella livsstil. Statistik från Brå visar att ungefär 39 procent av alla som har avtjänat ett straff återfaller i brott inom tre år¹⁷. Det bör därför ha gått ett tag sedan övervakaren fick sin dom.

Enligt Kriminalvården får övervakaren inte vara dömd de senaste tre åren. Har övervakaren tidigare suttit i fängelse ska det ha gått tre år efter frigivningsdagen och har övervakaren haft skyddstillsyn ska det ha gått tre år efter övervakningens upphörande.

Acta Publica kan konstatera minst ett tjugotal exempel där övervakaren har straffats för brott inom en treårsperiod och trots det fått övervakningsuppdrag.

¹⁷ <https://www.bra.se/statistik/kriminalstatistik/aterfall-i-brott.html>

Ett exempel är en man i 30-årsåldern som år 2013 dömdes för att ha snattat, brutit mot vapenlagen och brukat tramadol samt amfetamin. Han fick två år senare bli övervakare åt en klient. 2018 dömdes han åter för rattfylleri och ringa narkotikabrott, och 2021 dömdes han för skadegörelse och olovlig körning.

En annan man, som i januari 2014 greps på en gata i Malmö med 2,28 gram cannabis på sig, fick två månader senare övervaka en 20-åring som dömts för narkotikabrott.

Case: Inbrottstjuven hos Socialnämnden

2012 gör en man inbrott i Socialförvaltningens lokaler. Där stjäls bland annat två hårddiskar, en bildskärm och andra datortillbehör. Inbrottstjuven är dömd tre gånger tidigare mellan 2005 och 2011, för narkotikabrott och olovlig körning.

Det visar sig att Socialförvaltningen, där han gör inbrott 2012, är arbetsplatsen där han arbetstränar. Mannen stängs av efter inbrottet. Det framkommer i domen att han har problem med missbruk och att han undergår behandling med antabus. 2013 kvarstår hans missbruk, vilket framgår i en dom från kammarrätten.

Två år senare, år 2015, utses han som övervakare av Kriminalvården. Det betyder inte att mannen har ordnat upp sin livsstil. 2018 hamnar han åter i fängelse efter att ha kört grovt rattfull.

Case: Tjuvåkaren

2017 döms en man, vi kallar honom Tjuvåkaren, i tingsrätten på 24 åtalpunkter. Han har bland annat stulit och använt flera olika personbilar och kört dem med amfetamin i kroppen. Under en av dessa turer har han krockat och avvikit från trafikolycksplatsen. Samtidigt döms Tjuvåkaren för häleri av en stulen dator och stulna verktyg. Han har dessutom burit kniv på allmän plats, och i häktet hittas en patron i hans ficka.

Det är tydligt att Tjuvåkaren lever ett liv som inte kan kallas laglydigt. Innan domen 2017 förekommer han under 45 avsnitt i belastningsregistret. Han har sedan 2012 dömts för bland annat misshandel, olovligt brukande, häleri och narkotikabrott.

Domen 2017 innebär 1 år och 3 månader i fängelse, men redan 2019 blir Tjuvåkaren övervakare för Kriminalvården.

Kravet på Kriminalvården: Övervakare får bara kontrolleras vid misstanke

När en övervakare tillsätts för första gången kontrolleras personen i brotts- och misstankeregistret. Då ska det ha gått tre år sedan personen har avtjänat sitt straff. Men om personen redan finns i Kriminalvårdens register över övervakare, och tidigare har haft uppdrag, görs inga regelbundna kontroller.

Kriminalvården har att förhålla sig till lagen som säger att nya slagningar bara får göras vid konkret misstanke om att en övervakare inte sköter sitt uppdrag.

Det visar sig att flera övervakare har begått brott under tiden de har varit förordnade.

Case: Cannabisövervakaren

En man som mellan 2011 och 2016 har varit övervakare till sex olika klienter, dömdes 2013 för att olovligen ha brukat cannabis. Redan ett år senare tillsätts han åter som övervakare.

Fyra av hans klienter är tidigare dömda för narkotikabrott.

Case: Opioid i urinen

Ett annat exempel är en övervakare som har ungefär tio klienter mellan 2012 och 2020. Under 2015 döms han för narkotikabrott då han haft buprenorfin och norbuprenorfin i urinen, en slags syntetisk opioid som används som substitut till bland annat heroin. Han tillsätts därefter som övervakare snart igen.

Sex av hans klienter är dömda för narkotikabrott.

Kriminalvården krav: Laglydig livsstil

En övervakares kumpan på väg att gräva upp amfetamin ur en gömma i närheten av övervakarens bostad när han fotograferas av polisens spaningskameror. Totalt hittades 37 kilo av drogen i en handfull gömmor nära bostaden. Bild: polisens förundersökning.

Det är givetvis omöjligt för Kriminalvården att sja i framtiden. Men något som är anmärkningsvärt är att många av övervakarna som tidigare har varit ostraffade, döms för brott efter att de tillsatts som övervakare.

Främst verkar detta gälla narkotikabrott. När Acta Publica räknar har minst 192 av de tidigare ostraffade övervakarna straffats för narkotikabrott efter datumet de har tillsatts.

En viktig parentes är att narkotikabrott är ett av de vanligaste brotten i Sverige idag. 2020 utgjorde narkotikabrott ungefär 15 procent av alla utredda brott, enligt Brå¹⁸.

Case: Amfetamingömmen

Tingsrättsdomen från 2014 beskriver ett glesbebyggt skogsområde några mil från Göteborg. Här löper skogsvägar och vandringsleder mellan små sjöar. I den sista fastigheten längs grusvägen ligger övervakarens hus.

¹⁸

https://www.bra.se/download/18.1f8c9903175f8b2aa707331/1616757301235/Sammanfattning_handlagda_2020.pdf

Här gör polisen en intressant upptäckt 2014. I fem olika gömmor hittas totalt 37 kilo amfetamin nedgrävt i marken. Övervakaren fotograferas i färd med att gräva upp narkotikan och ett par dagar senare hittas även amfetamin i hans garage.

Två år tidigare har övervakaren förordnats, och 2014 får han ett uppdrag med en ny klient. Bara några månader senare döms han till 7 års fängelse i tingsrätten.

Det blir inte första gången övervakaren sitter inne. Han blev villkorligt frigiven 2005 efter att han dömts till fängelse i åtta år, även den gången för grovt narkotikabrott.

Encrochatmannen

2017 utses en småbarnspappa som biträdande övervakare till en barndomsvän. Tre år senare ser polisens spanare hur övervakaren lämnar sin tidigare klients kontor. Han stoppas med en ryggsäck innehållande närmare 1,3 miljoner kronor. Även klienten grips i insatsen, i hans företagslokal hittas bland annat två halvautomatiska pistoler och en helautomatisk kulsprutepistol.

Pengarna i övervakarens ryggsäck uppges komma från försäljning av krypterade Encrotelefoner, den sort som var populär bland kriminella innan fransk polis lyckades infiltrera Encrochat våren 2020. Småbarnspappan uppges att han har förmedlat närmare 90 Encrotelefoner under 2019 och 2020. En av dessa har sålts till hans tidigare klient.

Polisen lyckas senare koppla material från klientens Encrochat-kommunikation till en kokainleverans under 2020, omfattande 800 gram. Leveransen är en del i en större knarkhärva med flera inblandade.

I april 2021 döms klienten i tingsrätten till sex års fängelse för grovt narkotikabrott och vapenbrott. Övervakaren frias däremot från grovt penningtvättsbrott. I skrivande stund har den friande domen överklagats av åklagaren och fallet väntar på att tas upp på nytt i hovrätten. Även klienten har överklagat sin fängelsedom.

Case: Två kilo knark i ryggsäcken

En man som har varit övervakare åt två klienter under tre tidsperioder mellan 2011 till 2015 döms 2020 för grovt narkotikabrott och vapenbrott. Han påträffas med en ryggsäck innehållande 1 877 gram amfetamin. Hemma hos honom hittas senare närmare 500 tabletter alprazolam och 200 perforerade papper LSD. I bostaden finns också en pistol.

I tingsrätten döms han till 4 år och 6 månaders fängelse.

Case: Kidnappade skuldsatt i knarkaffärer

En man utses som övervakare 2012. Tre år senare, 2015, döms han i tingsrätten för olaga hot och övergrepp i rättssak. 2018 gör han sig skyldig till ännu grövre brottslighet. Då har han, tillsammans med andra, kidnappat en man, tagit med honom till sitt hem, täckt mannens ögon med ögonbindel och tejpats fast honom i en stol i källaren. Detta för att tvinga honom att betala av en skuld till gänget, eftersom han var skyldig dem pengar som han inte hade betalat tillbaka när han skulle sälja av ett parti cannabis. Den tidigare övervakaren döms till fyra års fängelse för människorov, narkotikabrott, vapenbrott och rattfylleri.

Kriminalvårdens krav: Inga berusningsmedel i övervakningsumgänget

Görans Glas AB		Faktura - Kopia			
Fakturanummer / Kundnummer		Fakturadatum			
[REDACTED]		2015-01-25			
Fakturaadress					
[REDACTED]					
Er referens		Vår referens			
Ert ordnr		[REDACTED]			
Leveransvillkor		Betingsvillkor			
Fritt vår verkstad		30 DAGAR NETTO			
Leveranssätt		Förfalldatum			
Bil		2015-02-24			
Leveransdatum		Drojmåleranta			
2015-01-25		12,50 %			
Arnr	Benämning	Antal	Enh	Å-pris	Summa
Avvik leveransdatum					
	Lev och insatt glasreparation				
	2 st 750x1400 mm 3 mm floatglas	2,1		354,00	743,40
	Arbetsk. normtid	4,74		485,00	2 298,90
	Täckningsmaterial	1		300,00	300,00
	Jourkostnad				1 600,00
	Netto				
	4 942,30	Exkl moms	4 942,3	Moms %	25,00
				Moms kr	1 235,58
				Oresavr	0,12
					ATT BETALA
					6 178,00
Adress		Tel			
[REDACTED]		021 414411			
		Fax			
		021 302238			
		e-post			
		goransglas@bahnhof.se			
		Internet			
		www.goransglas.se			
					

Med en kvast slår en berusad övervakare in fönstret hos klientens mamma för att reglera en omtvistad fordran. Reparationen kostade 6 178 kronor. Bild: polisens förundersökning.

Vad klienten och övervakaren kan göra tillsammans beror på klientens behov. Några tydliga förslag på aktiviteter är att ta en fika ihop eller att delta i en fritidsaktivitet. Möten mellan handläggare och klient ska ske i offentliga miljöer, klienten ska vara nykter och inte uppträda aggressivt. Skulle det senare hända bör övervakaren avbryta mötet och kontakta frivården.

Vid tillsättningen av övervakare har handläggaren en skyldighet att berätta om säkerhetsaspekter. Något de två absolut inte ska göra ihop är att dricka alkohol, och övervakaren ska inte låna ut pengar till klienten.

Men uppdraget kan vara svårt. Det gäller att övervakaren är en stabil person som inte dras med in i sin klients svårigheter. Om övervakaren misstänker att klienten börjar återgå till en kriminell livsstil ska detta

rapporteras till frivårdsinspektören. Frivården har ett ansvar att stödja övervakaren i frågor som rör säkerhet och andra dilemman.

Acta Publica hittar minst 17 fall där klient och övervakare är dömda eller åtalade tillsammans, och där det är tydligt att relationen mellan klient och övervakare inte har varit av prosocial natur.

Case: Övervakaren begick hemfridsbrott hos klienten

I mars 2014 utses en man som övervakare till sin vän. I januari 2015 lånar övervakaren ut sitt bankkort till klienten som ska få låna 500 kronor. Men övervakaren får inte tillbaka sitt kort, och klienten tar ut 1 000 kronor, dubbelt så mycket som den utlovade summan.

Övervakaren blir besviken och efter några öl övergår besvikelsen till ilska. Han försöker få tag på klienten, men när han inte får kontakt uppsöker han bostaden där klienten bor med sin mamma.

Klienten ser övervakaren komma, släcker i bostaden och gömmer sig i garderoben. När ingen svarar på hans knackningar tar övervakaren en kvast och slår sönder glasrutan bredvid dörren. Han sticker handen genom den trasiga rutan, öppnar dörren och kliver in i bostaden. Han hittar aldrig klienten.

Samma år döms övervakaren för grovt hemfridsbrott på grund av händelsen.

Case: Misstänkt knarkfinansiär blev köparens övervakare

2012 döms en man till fängelse för bland annat häleri och narkotikabrott. Han har tillsammans med en kvinna förvärvat 186 gram amfetamin i överlåtelsesyfte.

I tingsrättsdomen framkommer att en annan man är med och finansierar mannens narkotikaköp. Vi kan kalla de två männen för Finansiären och Köparen. Genom avlyssnade telefonsamtal framgår att Finansiären är inblandad i diskussioner som föregår narkotikaköpet, och männen träffas precis innan Köparens avresa. Där ger Finansiären pengar till Köparen.

Finansiären döms i tingsrätten för medhjälp till Köparens narkotikaköp, men frias i hovrätten.

Fyra år senare blir Finansiären övervakare till Köparen.

Case: Övervakaren dömdes för knarkbrott med klienten

I november 2011 tillsätts en man som övervakare åt en annan man. I november två år senare står de båda åtalade i tingsrätten för narkotikabrott. De grips under en bilfärd och den ena mannen, den före detta övervakaren, har vid det tillfället haft 2,7 gram kokain på sig. Båda

har narkotika i blodet. I domen uppges att de två männen är barndomskamrater och nära vänner.

Båda döms tillsammans för narkotikabrott 2013.

Case: Cannabis – intresset som odlades tillsammans

För vissa verkar kontakten mellan övervakare och klient pågå långt efter att övervakningstiden har avslutats. Kanske för att de hittar gemensamma intressen ihop. En man som övervakade sin vän redan 2012, står i mars 2021 skriven på samma adress som sin tidigare klient. Det framkommer i en stämningsansökan från mars i år, där de två vännerna anklagas för grovt narkotikabrott.

De två kompisarna har tillsammans förvärvat, transporterat och förpackat stora mängder cannabis, ungefär 28 kilo. Åklagaren bedömer verksamheten som yrkesmässig i en större omfattning.

I en annan stämningsansökan från i år framgår att de två männen tillsammans har framställt cannabis. Den ena mannen, klienten, åtalas samtidigt för grovt vapenbrott. I garaget där männen har haft sin cannabisodling hittas också en automatkarbin, en ljuddämpare, ett magasin och ammunition.

Kriminalvårdens krav: Ordning på ekonomin

Övervakaren ska kontrolleras i Kronofogdens register innan förordning. Men något Acta Publica noterar vid genomgången av övervakarna är att många har ett flertal, höga och obetalda skulder registrerade på sig samtidigt som de utses som övervakare.

Ett exempel är en man som utses till övervakare i oktober 2016. Han har samma månad 27 skulder registrerade i Kronofogdens register. Hans skuldsaldo uppgår till 163 718 kronor. En månad senare döms han för bokföringsbrott och får en månads fängelse.

En annan övervakare, som mellan åren 2016 och 2020 haft sex klienter, har samtidigt som han har haft uppdragen ansökt om skuldsanering.

Case: Fakturabetalaren och suppleanten

Vid en skatterevision lämnar en man, Fakturabetalaren, in 25 fakturor som utfärdats av ett energiföretag. Sammanlagt har Fakturabetalaren betalat ungefär 1,5 miljoner kronor både till företaget, till en privatpersons plusgirokonto och kontant till samma privatperson. Vi kan kalla privatpersonen Suppleanten, eftersom han är just styrelsesuppleant på energiföretaget.

Fakturabetalaren uppger att han har börjat samarbeta med energiföretaget eftersom Suppelanten behövt pengar och inte har haft tillgång till ett bolagskonto. Företagets vd sitter under samma tid i fängelse.

Det visar sig att energiföretaget inte har fört någon bokföring för räkenskapsåret 2009, under samma år som Fakturabetalaren har skickat in 1,5 miljoner i företaget. I den dom där detta granskas döms Suppleanten för grovt bokföringsbrott. Även Fakturabetalaren är åtalad för brott, men frias.

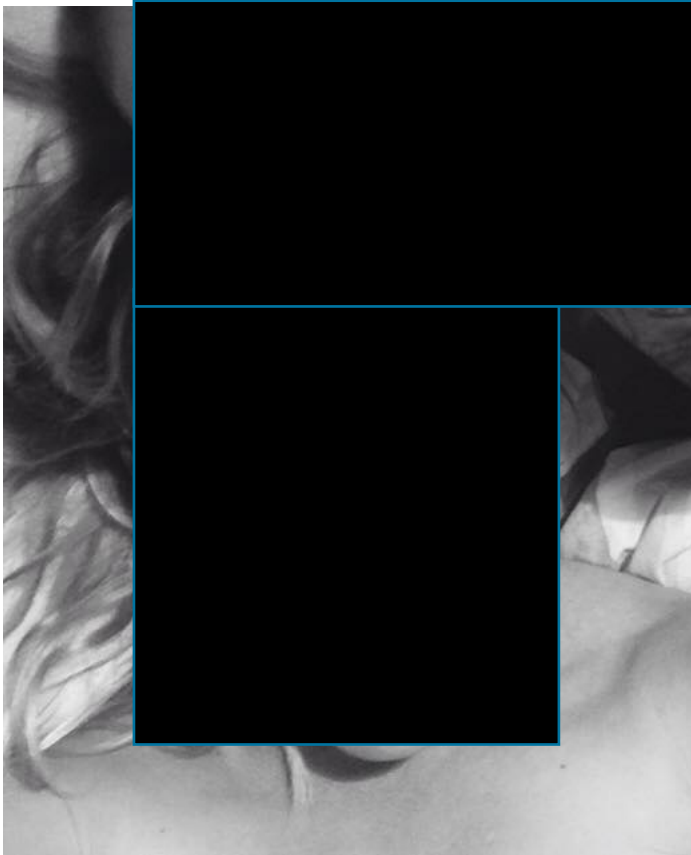
Ett år senare, 2013, slår förvaltningsrätten fast Fakturabetalarens skatteskuld på närmare en miljon kronor för oredovisade inkomster under 2010. Samma år tillsätts han som övervakare åt Suppleanten.

Case: Åtalad för skattebrott utsågs till övervakare

En man döms 2014 för bokföringsbrott. Han är en enskild företagare inom golvslipningsbranschen. I domen uppges att han har sålt sitt varulager till en numera avliden person i Kenya, och alla handlingar kring bokföringen har brunnit upp vid en bombning av ett köpcenter i Nairobi.

Mannen var övervakare tre år tidigare och stod samtidigt åtalad för grovt bokföringsbrott, medhjälp till bokföringsbrott och försvärande av skattekontroll. Åtalet ogillades i tingsrätten.

Kriminalvårdens krav: Inga närstående

Sängkamarbilderna publicerades på sociala medier sex månader innan kvinnan utsågs till mannens övervakare. Då båda missbrukar har socialtjänsten sedermera omhändertagit deras gemensamma barn.

Frivården och den ansvariga handläggaren har ansvar att säkerställa att klienten sköter sig som planerat, och den biträdande övervakarens roll är framförallt stödjande. Övervakaren har också tystnadsplikt i samtal med klienten.

Men rollen är samtidigt kontrollerande, och övervakaren har en skyldighet att omgående meddela ansvarig handläggare om klienten rör sig i fel riktning. Det kan vara svårt att göra om klienten och övervakaren är närstående.

Om en partner övervakar sin partner, eller en mamma sin son, finns det risk att förhållandet blir ett sådant att övervakaren får svårt att rapportera kriminella återfall. Kriminalvården anser dessutom att övervakaren inte bör vara en person som klienten i normala fall umgås mycket med och får hjälp av.

När Acta Publica undersöker relationerna mellan klient och övervakare finner vi 99 klienter som bor på samma adress som sin övervakare. Kollen är gjord i mars 2021, och det behöver alltså inte betyda att klient och övervakare bodde tillsammans vid tiden för övervakningen. Resultatet indikerar dock nära relationer mellan flertalet klienter och övervakare.

Case: Barnen i knarkarkvarten

En kvinna i 35-årsåldern blir 2015 övervakare åt en jämnårig man. Hon har två barn sedan tidigare och 2017 får de barn ihop.

I juni 2019 stoppas paret av polisen när de kör bil. De tas till vårdcentral för drogtest och testar positivt för amfetamin. I bilen påträffas en kolsyrepistol, en batong och kanyler. Tidigare på dagen har de varit hos socialtjänsten, och fyra handläggare vittnar om att paret har haft sluddrigt tal, flackande blickar och avvikande rörelsemönster.

Senare samma år förekommer de i ett beslut om omedelbart omhändertagande enligt LVU, lagen om bestämmelser om vård av unga. Föräldrarna bedöms som bristande i sin omsorg om barnen, det har funnits narkotika i hemmet och de har haft en missbrukare boende hos sig. De har inte kunnat betala hyra och el. Hyresvärden har anmält paret, en granne har fått ge barnen mat och personal från barnens skola har ringt till socialnämnden. När nämnden försökt att kontakta paret har föräldrarna inte samarbetat. De har flera gånger testats positivt för droger. 2019 blir de av med vårdnaden om barnen.

På en bild på sociala medier syns paret tillsammans, med huvudena tätt ihop, redan sex månader innan kvinnan har tilldelats som övervakare åt mannen.

Case: Mammans sambo blev sonens övervakare

En man och en kvinna som har haft en relation gör slut 2012, men de bryter inte kontakten. Istället flyttar hon in hos honom. Två år senare ställer mannen upp som biträdande övervakare åt kvinnans son.

I februari 2021 döms övervakaren för grovt penningtvättsbrott. Han har mottagit och förvarat pengar och egendom som kopplas till brottslig verksamhet. I hans hem hittas Rolexklockor, smycken och kontanter i olika valutor. Allt tillhör hans tidigare klient.

Slutkommentar

Syftet med rapporten har varit att undersöka hur Kriminalvårdens urvalsmetoder säkerställer lämpligheten i valet av biträdande övervakare och om processen är förenlig med myndighetens egna regler.

Acta Publicas undersökning visar att bristerna i systemet tycks vara systematiska. Många övervakare håller sig inte till en laglydig livsstil och flera är dömda för brott som tydligt kränker andra människor och grundläggande demokratiska värderingar.

Mannen som frias från att ha deltagit i ett övergrepp mot en minderårig flicka och sedan blir övervakare åt sin barndomsvän som dömts för samma övergrepp, är ett av många exempel på att varken närstående-aspekten eller våld- och tvång-aspekten följs. Att en person inom vit makt-miljön hyllar skolmördare och sedan blir övervakare åt en klient i vit makt-miljön, kan svårligen anses hjälpa den senare på rätt väg.

Fallet med tjuvåkaren som döms till ett ettårigt fängelsestraff 2017 och två år senare får bli övervakare visar att det inte finns några garantier för att övervakarna har lämnat sin kriminella livsstil när de utses till rollen. Att narkotikaanvändare får övervaka andra missbrukare ger tydlig anledning att misstänka att det finns övervakning som inte sker på korrekta grunder.

Det kan ifrågasättas om kampen mot den organiserade brottsligheten, av statsminister Stefan Löfven definierad som ”samhällets viktigaste uppgift”¹⁹, är betjänt av att gängkriminella övervakar medlemmar i samma gäng. Acta Publicas utredning synes snarare påvisa att övervakningstiden kan leda klienten in i organiserad brottslighet, som i fallet där en klient har gått med i en Bandidos-lojal klubb efter att ha haft en Bandidos-lojal övervakare. Att Kriminalvårdens avlönade medarbetare lotsade klienterna in i laglydighet istället för in i ännu grövre, organiserad brottslighet vore förstås att föredra.

De biträdande övervakarna är, liksom andra anställda vid Kriminalvården, skyddade av sekretess, vilket i princip omöjliggör externa granskningar av denna typ. Läsaren kan fundera över om Kriminalvårdens övervakning skulle ha sett ut så här de senaste tio åren om offentlighet rått och de här redovisade ärenden blivit allmänt kända och fortlöpande rapporterade om i media.

¹⁹ Intervju i SVT Nyheter. ”Löfven: Hela samhället måste jobba mot den organiserade brottsligheten”. 11 november 2019. <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/lofven-hela-samhalllet-maste-jobba-mot-den-organiserade-brottsligheten>.

När offentlighetsprincipen inte når in i en myndighet ställs stora krav på att den interna granskningen och kontrollen fungerar väl. Acta Publicas bedömning är att inte bara Kriminalvården utan också de klienter som ska slussas in i ett laglydigt liv hade vunnit på en minskad sekretess och större insyn.

Om Acta Publicas rapporter

Denna rapport är gjord pro bono av Acta Publica, Sveriges ledande företag inom research och myndighetsdokument. På Acta Publica arbetar några av landets främsta och mest prisbelönda researchers.

Utöver informationsinhämtning från öppna källor utför vi ett omfattande underrättelsearbete för att kartlägga risk kopplad till organiserad brottslighet och våldsbejakande religiös och politisk extremism.

Med professionella researchers och unikt källmaterial kan vi erbjuda högkvalitativa tjänster inom bakgrundskontroller och kartläggningar. Vi levererar skräddarsydda rapporter efter kundens behov. I realtid uppdaterar vi ledningsgrupper om potentiell risk med anpassade varningssystem. För att bidra till ett mer upplyst samhälle producerar vi också publika rapporter om olika samhällsfenomen. Dessa kan laddas ner kostnadsfritt på vår hemsida www.actapublica.se. Där kan du också sätta upp dig på sändlistan för kommande rapporter.

Kontakta oss

Vill du veta mer om vår verksamhet? Ring oss på telefon 08 – 557 695 07 eller skicka e-post till info@actapublica.se. Mer om vår verksamhet finns på www.actapublica.se.

Tidigare rapporter

Alla rapporter kan kostnadsfritt laddas ner på Acta Publicas hemsida under [Nyheter och insikter](#).

Offentlighetsprincipen 2020

Acta Publica tar temperaturen på offentlighetsprincipen under 2020. Hur har myndigheter tillämpat lagstiftningen? Vilka nya rättsavgöranden finns från högsta instans? Vad har Justitieombudsmannen tittat på? Vilka nya sekretessregler har tillkommit och vilka är på gång?

Vi har också granskat hur offentlighetsprincipen fungerade när den ställdes på prov under coronapandemins första år.

Möjliggörarna

Utanför de kriminella nätverkens hårda kärna finns ofta en brokig grupp individer vars näringsverksamhet är en förutsättning för den grova organiserade brottsligheten. De flesta saknar belastningshistorik och går under radarn vid traditionella leverantörskontroller.

Acta Publica har kartlagt 750 av dem. Förra året gjorde de affärer för sex miljarder kronor. 250 miljoner kronor fakturerades skattebetalarna via myndigheter.

Klanerna

I Ekot avslöjade vice rikspolischef Mats Löfving att polisen kartlagt ett 40-tal kriminella klaner med tentakler in i politikens beslutande församlingar. Bakgrunden var en hemligstämplad rapport – Släktbaserade kriminella nätverk – som Nationella operativa avdelningen upprättat i januari.

Acta Publica har granskat den hemligstämplade rapporten och gjort en fördjupad granskning av de 161 individer som förekommer.

Så går det efter högskoleprovet

Högpresterande på högskoleprovet får en genomsnittsinkomst som är hundratusentals kronor högre än lågpresterarnas. De är dubbelt så företagsamma och hälften så kriminella. Fler än en miljon svenskar har skrivit högskoleprovet sedan det infördes 1977. Acta Publica har analyserat samtliga 1,6 miljoner provskrivares resultat relaterat till andra livsparametrar i bolagets unika databaser.

Politikerna

Vilka förutsättningar har Sveriges 25 000 folkvalda att tillgodogöra sig intellektuella färdigheter? Acta Publica har granskat samtligas resultat på högskoleprovet. Det finns stora skillnader mellan de politiska partiernas företrädare.

Affärerna med islamistiska extremister

Under de senaste fem åren har Sveriges kommuner, regioner och myndigheter köpt varor och tjänster i miljardklassen av bolag kontrollerade av personer som slagits för IS eller som har andra kopplingar till extrem islamism. Acta Publica har kartlagt och granskat cirka 560 extrema islamister och deras affärer.

Öppna källor i Acta Publica

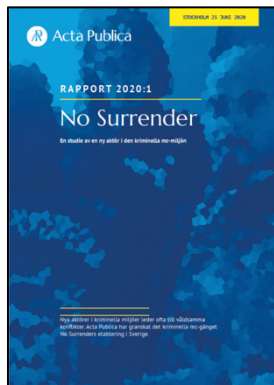
Acta Publica bygger sin informationsinhämtning på öppna och slutna källor. Basen i de öppna källorna är de dokument som Acta Publica systematiskt och fortlöpande begär ut från fler än 600 olika myndigheter, inklusive samtliga kommuner, regioner och domstolar. Dokumenten skannas och OCR-tolkas innan de läggs in i arkivet, där kunden på några få sekunder kan söka förekomster i över 60 miljoner dokument.

Skattetillägg

Beslut om skattetillägg avslöjar fusk och slarv med skatt. Sedan dubbelbestrafningen för skattebrott upphörde 2013 är skattetillägg ofta den enda påföljden för brott mot skattelagstiftningen. För bakgrundskontroller av företag och individer kan besluten därför ge ett viktigt bidrag till helhetsbilden.

Acta Publica har sedan decennier en omfattande inhämtning av handlingar från Skatteverket.

No Surrender

Nya aktörer i kriminella miljöer leder ofta till våldsamma konflikter. Acta Publica har granskat det kriminella mc-gänget No Surrender MC:s etablering i Sverige.

Syftet med rapporten är att med hjälp av öppna och slutna källor bidra med ökad kunskap om No Surrender MC och sätta händelseförloppet i en kontext.